

❖ הנוכה ❖

הדלקת נרות בבית הכנסת:

* מדליקין נרות חנוכה בבית הכנסת מיד אחרי עלינו לשבח של תפלת מנחה, ואומרים הנרות הללו ומזמור שיר חנוכה הבית לדוד.

* במוצאי שבת מדליקין בבית הכנסת נרות חנוכה אחרי מזמור "יושב בסתר" לפני שמתחילין "ואתה קדוש"^א.

על הנסים:

* חֲשֵׁמוֹנָאֵי (בלי חיריק)^ב.

* לשכחם מתורתך.

* יש מוסיפים ונודה לשמך הגדול "והקדוש" סלה (בחנוכה ובפורים), וברוב הקהילות לא נהגו כן.^ג

הדלקת הנרות בבית:

* בדמשק נהגו גם בתוך "חארת אל יהוד" להדליק את הנרות בתוך הבית, ומי שהיה לו חלון פונה לחצר הדליק את הנרות בחלון, ואם לא, הדליקו סמוך לפתח.

* נהגו לשים מים בנרות שיהיה השמן צף עליהם.

* בעל הבית מדליק את הנר הראשון, ומשתף גם את שאר בני הבית בהדלקת הנרות הנוספים.^ד

* אחר הדלקת הנר הראשון אומרים "הנרות הללו" בנוסח זה:^ה

הנרות הללו אנחנו מדליקין, על הנסים, ועל הפרקן, ועל הגבורות, ועל התשועות, ועל הנפלאות, ועל הנחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, על ידי כהניך הקדושים, וכל שמונת ימי חנוכה. הנרות הללו קדש הם,

^א כך המנהג פשוט בכל הקהילות. ולא שמעתי טעם לדבר. ונלע"ד דראו לנכון להסמיך הדלקת הנרות לפרסומי ניסא דוקא באמירת התיבות "ואראהו בישועתי". ובלא"ה נכון להקדים כמה שאפשר הדלקת הנרות כדי שיתקיים פרסומי ניסא בזמן שהאנשים נמצאים בבית הכנסת, דהא מטעם זה לא נהגו להדליק הנרות בכל יום אחר תפלת ערבית, ע"ד קריאת המגלה, וכמ"ש בשו"ת זבחי צדק (או"ח סימן כ"ט) ע"ש.

^ב כ"ה בסידור בית עובד, וכך שמעתי ממתפללי בית כנסת אלפראנג.

^ג תוספת זו שמעתי בשם זקני ק"ק אגודת דודים, ובשאר הקהילות בדמשק לא הוסיפו תיבת והקדוש, וגם בסידור בית עובד ליתא.

^ד אע"פ שהרב בן איש חי (ש"ר וישב אות ח"י) פקפק בזה, נהגו כן ע"פ רבי חיים פאלאג'י בספר מועד לכל חי (סימן כ"ד אות ל"ו).

^ה כ"ה בסידור בית עובד, וכך המנהג פשוט.

ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם בלבד, כדי להודות לשמך על נסיך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך.

* אח"כ אומרים מזמור שיר חנוכת הבית לדוד ארוממך ה' וכו'.

הדלקת נרות בבית הכנסת שחרית:

* אחרי הלל וקדיש נהגו להדליק נרות (בלי ברכה) ואומרים הנרות הללו, ואח"כ פתיחת ההיכל.¹

קריאת התורה:

* ביום הראשון מתחילים מברכת כהנים וקורא הכהן עד "המשכן", והלוי קורא עד "חנוכת המזבח", והישראל קורא עד "עמינדב".¹

* אם יום הראשון חל בשבת גם מתחילים את הקריאה מברכת כהנים.²

* ביום השמיני הכהן קורא עד "מלאה קטורת", והלוי קורא עד "בן פדהצור", והישראל חוזר וקורא מ"ביום השמיני" עד "כן עשה את המנורה", כדי ששלושת העולים יקראו בנשיא היום.

החזרת ספר תורה ומזמור של יום:

* כשמחזירים ספר תורה למקומו אומרים "מזמור שיר חנוכת הבית". והמנהג הקדום היה לא לומר בית יעקב ומזמור של יום, אלא קדיש יהא שלמא.³

מקום שבת חנוכה:

* מתפללים שחרית במקום "נאוה". והקדיש, בין בערבית ובין בשחרית, הוא במנגינת "צ'ן צ'ורמא יא צ'ן צ'ורמא".

הוצאת ספר תורה בשבת חנוכה:

* אם חל ראש חודש בשבת חנוכה שמוציאים שלשה ספרי תורה אומרים פסוקים אלו:

¹ כך נהגו בבית כנסת "כותאב אלעתיק" ובמדרש "בית חסון" ועוד.

² כך המנהג בכל הקהילות. ושמעתי בשם חכם ע. מסלתון טראב ע"ה שהיה נוהג לקרוא לכהן עד "מלאה קטורת", וללוי עד "עמינדב", ולישראל חוזר לקרוא מ"ויהי המקריב", כדי ששלושת העולים יקראו בנשיא היום כדוגמת הקריאה ביום השמיני.

³ שמעתי מאחד מזקני העדה שנסתפק איך נהגו בזה, דדוקא אם יום הראשון חל בחול מתחילים מברכת כהנים משום שהעולה הראשון הוא כהן, אבל כשחל בשבת שאין הכהן קורא בפרשה זו אין צורך להתחיל משם. ועד כמה שבררתי לא שמעתי מי שחילק בדבר.

⁴ כך שמעתי מר' ג'מיל דאנה יצ"ו שהיו נוהגים לפני שנים רבות, והזכיר שבמקצת מקומות שינו המנהג לומר אחריו בית יעקב ומזמור של יום ע"פ הבן איש חי, ומר' יעקב עטאר יצ"ו שמעתי שעד היום נוהגים כמנהג הקדום בלי שינוי. ובסידור "שער בנימין" (הוצאה ראשונה) מופיע מזמור שיר חנוכת הבית אחרי מזמור של יום, והוא כמו ששמעתי בשם חכם א. סולי ע"ה, וכעת נתברר בלי ספק שבדמשק לא נהגו כן, וצריך לאומרו בעת החזרת ספר תורה, ולא אומרים בית יעקב ושיר של יום כמו שכתבתי כאן.

⁵ כך קבלתי הסדר מחכם מ. מהדיב יצ"ו כמנהג רבו החכם א. סולי ע"ה. ומחכם ג. דאנה יצ"ו שמעתי שבכמה קהילות בדמשק היו מקצרים ואומרים רק "ימין ה' רוממה וכו'" "שמע ישראל וכו'" "ה' מלך וכו'".

ותהילות לאל עליון מצאתי במנהגי בית אל הנדפס בראש ספר "דברי שלום" (אות ו') שהביא מנהג זה, וכתב וז"ל: ולא נמצא כתוב טעם למנהג, וגם שאלתי לחכמי ורבני דורינו ולא ראו ולא שמעו טעם למנהג. ונלע"ד לומר טעם למנהג

מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך. מאין כמוך יהוה גדול אתה וגדול שמך בגבורה. ויהוה אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם מקצפו תרעש הארץ ולא יכילו גוים זעמו. אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר. ימין יהוה רוממה ימין יהוה עושה חיל. שמע ישראל יהוה אלקינו יהוה אחד.

יהוה הוא האלהים יהוה הוא האלהים (ב' פעמים). יהוה מלך יהוה מלך יהוה ימלוך לעולם ועד (ב' פעמים). אנא יהוה הושיעה נא (ב' פעמים). אנא יהוה הצליחה נא (ב' פעמים).

* בשבת פרשת מקץ בהוצאת ספר תורה נהגו לשיר פיוט "יצאלמלך מבית סורים" לרבי ישראל נג'ארה. מקאם נאוה. לחן "צ'ן צ'ורמא יא צ'ן צ'ורמא".

יִצְאָ לְמִלּוּךְ מְבִית סוּרִים / עֶבֶד מִיַּלְדֵי הָעֶבְרִים. בָּטַח בְּאֵל קַרְנֵו הַרִים / וּבִין בּוֹכְבִים שֵׁם קִנּוּ:

שָׁמוּ אֲדוֹן עַל מְכוֹנּוּ / וּמוֹשֵׁל בְּכָל קִנְיָנוּ. יֵשֶׁר טַבָּחִים כִּי רַב הוֹנּוּ / וּמֵאֵד רַבּוּ מִכְמוֹנָיו:

רָאִתָּהּ אֲשֶׁת אֲדוֹנָיו / כִּי כִפְהָר נִדְמוּ פָנָיו. חִמְדָּה יָפִיּוּ וְאוֹר עֵינָיו / לֹא נִתְּנָה לְלִבָּהּ הַמִּי:

אָמְרָה לוֹ בֵּא שְׂכָבָה עִמִּי / וְאִם אֵת הָעֶבְרִי זָר עִמִּי. אֲשִׁימָךְ נְגִיד אוֹלָמִי / נָא מִלֵּא אֵת חֲפָצֵי קוֹמָה:

לֹא שָׁמַע לְקוֹל נְאוּמָה / לְשֹׁכֵב אֲצִלָּה לְהִיּוֹת עִמָּה. כִּי הַבֵּיט אֶל שׁוֹכֵן רוּמָה / וּתִשָּׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ:

בָּבֵא אֲדוֹנָיו אֶל בֵּיתוֹ / סוּד זֶה סִפְרָה לוֹ אֲשֶׁתּוֹ. אִזּוּ הָעִיר עָלָיו חֲמָתּוֹ / וְלֹאֲסוּר אֵת נַפְשׁוֹ מִהָר:

רָאָה אֵל כִּי לָבוּ נִטְהָר / הִטָּה לוֹ שְׁלוֹם כְּנֻהָר. שָׁם חָנּוּ בְּעֵין שֵׁר סָהָר / רַב תְּהִלּוֹת עוֹשֶׂה פְּלֵא:

מָנָה אוֹתוֹ שֵׁר וּמְעֵלָה / עַל כָּל אֲסוּר בְּבֵית פְּלֵא. כִּי אֵל חֲסָדָיו לֹא יִכְלָה / שׁוֹמֵר חֲסֵד לְאֱלֹפִים:

שנתיסד על פי מנהג בני סאראגוסטא [ספרד] שהיו נוהגים להוציא ג' ספרים מכל הבתי כנסיות לקבל פני המלך והיו מקלסין אותו וגם המלך היה מהלל למלך מלכי המלכים הקב"ה, ונעשה להם נס גדול ככתוב במגילת סאראגוסטא באורך ועושים פורים יום י"ז בשבט כידוע עכ"ל.

שֶׁר מִשְׁקִים וְשֶׁר הָאוֹפִים / שָׁם הָיוּ נִכְפִים וְנִזְוָפִים. רָאָה פְּנֵיהֶם זֹעֲפִים / חֵן
שִׁפְתָיו נָתַן לָמוֹ:

הִנִּידוּ לוֹ אִישׁ חִלּוּמוֹ / פֶּתַר לָהֶם בְּנֵאוֹמוֹ. שֶׁר מִשְׁקִים שָׁם עַל מְקוֹמוֹ / וְאֵת שֶׁר
הָאוֹפִים תָּלָה:

בְּעוֹד שְׁנָתִים נִגְלָה / אֶל פְּרַעַה סוֹד חִלּוֹם נִפְלָא. וְלֹא נִמְצָא חֶכֶם גְּלָה / אֵת סוֹד
נִתְיָבוֹ וְדַרְכוֹ:

רָחַשׁ שֶׁר מִשְׁקִים לְמַלְכוֹ / יְדִיעַת יוֹסֵף וְעֶרְכוֹ. אִז מִבֵּית הַבּוֹר וְחִשְׁבוֹ / הִרְיָצוּהוּ
בְּרַב אוֹנִים:

לְחִלּוּמוֹ שָׁם פִּתְרוּנִים / דְּבָרִים טוֹבִים וְנִכּוֹנִים. אָמַר לוֹ אֵת רֹאשׁ מְבִינִים /
הַגְּבִיר אֵת הוֹד מִהֶלְלָיו:

וְשָׁם אוֹתוֹ מִשְׁנָה אֱלִיוֹ / וְרָבִיד זָהָב שָׁם עַל בְּלִיו. וְכָל שֶׁר סָר לְנִשּׁוֹק שׁוּלְיוֹ /
וְאִישׁ גְּדוֹל דּוֹפֵק עַל דָּל:

יִרְנּוּ עַל זֶה עִם נִבְדָּל / וַיֹּאמְרוּ תָמִיד אֵל יִגְדֵל. אֵל מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל / וּמֵאֲשֵׁפוֹת
יָרִים אֶבְיּוֹן:

חִזַּק צוּרֵי אֵת עִם אֶבְיּוֹן / תַּחֲיֵשׁ תְּשִׁימָהוּ עֲלֵיוֹן. כַּאֲשֶׁר עֶבֶד דָּר חֶבְיּוֹן / יֵצֵא
לְמַלּוֹךְ מִבֵּית סוּרִים:

